

“Himna radničke klase bit će pjesma mržnje i osvete!”

Noviji podaci govore da je iza neuspjelog atentata na Lenji-na, izvršenog 30. kolovoza 1918., stajala zapravo Čeka. U to je doba on pripisan neprijateljima revolucije, pa je poslužio kao opravdanje za pooštrenje terora. Moskvska je *Pravda* 31. kolovoza pisala: “Radnici, došlo je vrijeme za uništenje buržoazije. Inače, ona će uništiti vas. Gradovi moraju biti nemilosrdno očišćeni od svih buržoaskih mješina. Svoj toj gospodi treba stati na rep, a oni koji predstavljaju prijetnju revolucionarnoj stvari, bit će istrijebljeni. (...) Himna radničke klase bit će pjesma mržnje i osvete!”

Tri dana kasnije u *Izvestiji* je Dzeržinski sa svojim zamjenikom Petersom dao objaviti “Apel radničkoj klasi”: “Neka radnička klasa žestokim terorom uništi hidru kontrarevolucije! Neka neprijatelji radničke klase znaju da će svatko tko neovlašteno posjeduje oružje biti na licu mjesta smaknut, i da će svatko tko se usudi i na najmanju propagandu protiv sovjetske vlasti biti uhićen i bačen u koncentracijski logor!”

Sutradan je N. Petrovski, narodni komesar unutarnjih poslova, objavio: “Krajnje je vrijeme da se prestane s mekoćom i sentimentalnostima. Svi desni socijalni revolucionari imaju biti bezodvlačno uhićeni, kao taoce treba uzeti veliki broj buržuja i oficira. Na najmanji otpor odgovoriti masovnim strijeljanjima. Pokrajinski izvršni komitei u tom smislu moraju pokazati inicijativu. (...) Pri uvođenju masovnog terora neće se trpjeti nikakva slabost, nikakvo oklijevanje”.

Krv? Neka teku rijeke krvi!

Grigorij Zinovjev, jedan od boljševičkih prvaka, objasnio je u rujnu 1918. svrhu takve politike: “Da bismo se oslobodili neprijatelja, moramo uvesti naš, socijalistički teror. Na našu stranu treba dovesti 90 do 100 milijuna stanovnika Sovjetske Rusije. Ostalima nemamo što kazati. Oni moraju biti uništeni!”

Crveni teror nije imao legitimaciju samo u boljševičkoj strategiji i izjavama partijskih prvaka. On je 5. rujna 1918. dobio i formalno-pravnu podlogu. Sovjetska je vlada tada donijela znameniti *Dekret o*

Sovjetska je vlada donijela znameniti Dekret o crvenom teroru, u kojem stoji: “U sadašnjoj situaciji apsolutno je životno potrebno da se u koncentracijske logore izoliraju klasni neprijatelji sovjetske republike...”

Partijska manifestacija na Crvenom trgu u Moskvi

crvenom teroru, u kojem stoji: “U sadašnjoj situaciji apsolutno je, životno potrebno da se pojača Čeka, (...) da se u koncentracijske logore izoliraju klasni neprijatelji sovjetske republike i ona na taj način zaštiti, da se svakoga koji je upleten u bjelogardejske organizacije, u urote, ustanke i pobune na mjestu ustrijeli, i da se imena strijeljanih objave uz navod razloga smaknuća.”

I doista, novine su idućih dana javljale: u Petrogradu smaknuto 500 talaca, u Kronstadtu u jednoj noći ubijeno 400 ljudi, u moskovskim tamnicama tijekom rujna ubijeno više stotina uhićenika. Krajem listopada 1918. menjševički

je prvak Jurij Martov procjenjivao da je Čeka samo u proteklih šezdeset dana ubila više od 10.000 ljudi, a Martin Latsis, jedan od njezinih vođa, izjavio je: “Ako se Čeki može nešto predbaciti, onda to nisu prengljena smaknuća, nego baš naprotiv, njezina slabost pri primjeni oštrijih kaznenih mjera”. Usporedbe radi, u carističkom je razdoblju, od 1825. do 1917., u vezi s “političkim kaznenim djelima” izrečena 6321 smrtna osuda.

Istini za volju, teror nije bio specijalitet samo boljševika. Njime se služila i protuboljševička strana, ali, kako ocjenjuje N. Werth, “politička boljševičkog terora bila je sustavnija i organiziranija, smišljena je davno prije građanskog rata, kao takva je primjenjivana te se smišljeno upravljala protiv čitavih društvenih skupina. Nasuprot tome, bijeli teror nije nikad sustavno izgrađen. On je gotovo redovito bio djelom nekontroliranih armijskih postrojbi koje su se otele višim vlastima, vlastima koje su uzalud pokušavale preuzeti prerogative vlade”.

Sovjetski je komesariat za unutarnje poslove 15. travnja 1919. donio odluku o ustrojstvu logora, koji su od ljeta 1918. bili otvoreni bez naslona na posebnu pravnu regulativu. Sad su logori podijeljeni na “radne”, u kojima su načelno smješteni osuđenici u sudskim procesima te “koncentracijske logore”, u koje su baćeni ljudi - mahom taoći - bez ikakve sudske odluke. U stvarnosti je to razlikovanje ostalo na razini teorije, jer je već 17. svibnja donesena dopunska odluka, kojom je naredeno otvaranje “najmanje jednog logora kapaciteta ne manjeg od 300 osoba u svakoj pojedinoj provinciji” te je nabrojeno 16

kategorija osoba koje valja smjestiti u logore. Računa se da je već u svibnju 1919. u logorima bilo 16.000, a četiri mjeseca kasnije čak 70.000 ljudi. U to nisu ubrojani logori i logoraši iz područja zahvaćenih nemirima i pobunama, a ni vojni bjegunci.

Dezerterstvo se pokazalo teškim problemom za novi režim. Posebno ustrojene službe sovjetskih vlasti uspjele su 1919. uhititi oko pola milijuna vojnih bjegunaca. Iduće godine uhićeno je gotovo 800.000, ali se računa da se gotovo dva milijuna dezertera uspjele prikriti i tako izbjeći služenje u postrojbama Crvene armije. Ti podaci jasno govore o kaotičnu stanju i otporu kojega je pružalo stanovništvo, iscrpljeno svjetskim ratom i siromaštvom. Situaciju dobro ilustriraju nepotpuni podaci Čeke iz jeseni 1918. Od 15. listopada do 30. studenoga te godine samo u 12 ruskih provincija izbila su 44 ustanka, u kojima je uhićeno 2320 osoba, 620 je ubijeno u borbama, a 982 naknadno strijeljano. Ustanici su ubili 480 sovjetskih službenika i 112 pripadnika Čeke, Crvene armije i opskrbnih postrojbi.

Nama je sve dopušteno!

U borbi protiv "buržoazije i drugih kontrarevolucionarnih snaga", boljševici su primjenjivali čitav spektar terorističkih metoda: uhićenja, odvođenja bez pismenih naloga, ubojstva, strijeljanja po kratkom postupku, sustavna ponižavanja protivnika, organizirana masovna silovanja žena neprijatelja, zapljena čitave imovine, izgladnjivanje, odvajanje djece od roditelja, uzimanje talaca, sustav kolektivne odgovornosti, istrjebljenja čitavih sela masovnim strijeljanjima, gušenjem otrovnim plinovima i deportacijama...

U prvome broju *Crvenog mača* (Krasnyi Metsch), kijevskoga glasila Čeke, stajalo je: "Mi odbacujemo stare sustave morala i 'čovječnosti'. Njih je izumila buržoazija, kako bi mogla tlačiti i iskorištavati 'niže klase'. Naš moral nema uzora, naša je čovječnost apsolutna, jer se temelji na novom idealu: uništenju svakog oblika potlačenosti i nasilja. Nama je sve dopušteno, jer mi smo prvi na svijetu koji nismo digli mač radi tlačenja i porobljavanja, nego radi oslobođenja čovječanstva od lanaca... Krv? Neka teku rijeke krvi! Jer samo krv može pretvoriti crni stijeg gusarske buržoazije u crvenu zastavu, zastavu revolucije. Jer samo nas smrt starog svijeta može sačuvati od povratka tih šakala!"

U sklopu borbe protiv seljaštva, istrjebljenje donskih Kozaka ("dekozakizacija") zauzima posebno mjesto. Pothvat je izveden po nalogu i planu skovanome u najvišem državnom i partijskom vodstvu. Odmah po izvršenoj revoluciji, Kozacima je oduzet povlašten status graničara te im je naredena predaja oružja. Malo kasnije, 24. siječnja 1919. CK SKP(b) donio je tajnu odluku, koja je glasila: "Prema iskustvima stečenima u građanskom ratu protiv Kozaka, mora se ustanoviti da je nemilosrdna borba, masivni teror protiv bogatijih Kozaka koje valja do posljednjeg čovjeka istrijebiti i fizički uništiti, jedina politički korektna mjera". Uz fizički teror, koji je Kozake natjerao u ustanak, režim se poslužio i gospodarskom prisilom: donskom je području početkom 1920. naredena predaja 36 milijuna

puda pšenice, mnogo više nego što je lokalna proizvodnja uopće dosezala. Zbog nemogućnosti udovoljenja tom zahtjevu, započela je sustavna pljačka stanovništva: "ne samo pljačka živežnih namirnica, nego i čitava imutka, 'uključujući cipele, odjeću, jastuke i samovare'". Prema vrlo opreznim procjenama, boljševici su 1919/20. ubili i deportirali između 300.000 i 500.000 Kozaka, tj. gotovo šestinu pripadnika tog naroda.

Često spominjano gušenje pobune u Kronstadtu, koju je glavom platilo više tisuća mornara, jedna je od poznatijih epizoda sovjetske strahovlade. Sličan pothvat u pokrajini Tambov povjeren je u proljeće 1921. generalu Tuhačevskom. Da bi stao na kraj tamošnjoj pobuni, Tuhačevski je 11. lipnja 1921. potpisao zapovijed: 1. ima se na licu mjesta strijeljati svakoga tko oklijeva kazati svoje ime; 2. uzeti taoce u selima osumnjičenima za posjedovanje oružja i, ne bude li oružje predano, taoce postrjeljati; 3. u kući u kojoj bude pronađeno oružje, najstarijeg člana obitelji smaknuti bez suda; 4. skriva li neka obitelj bandita, treba čitavu obitelj uhititi i iseliti iz pokrajine, najstarijega strijeljati, a čitavu imovinu konfiscirati; 5. obitelj iz koje potječe koji bandit ima se smatrati banditskom, pa njezina starješinu valja smaknuti; 6. konfisciranu imovinu podijeliti lojalnim sovjetskim građanima, a prazne kuće srušiti ili spaliti.

Opazivši da se "ostaci razbijenih bandi i dalje skrivaju po šumama", sutradan je Tuhačevski donio novu zapovijed: "Šume u kojima se banditi skrivaju treba očistiti otrovnim plinom. Voditi računa o tome da oblak plina prodre u šumu i istrijebi sve što se u njoj nalazi!"

Glad kao oružje

Progoni "kulaka", otimanje zemlje od seljaka, ukidanje svakog oblika tržišta i jedva shvatljivi gospodarski pokusi izazvali su 1921/22. dotad nezapamćenu glad. Samo šest dana nakon potpisa ugovora o pomoći s Hooverovom American Relief Association, sovjetska je vlada 27. kolovoza 1921. raspustila Sveruski komitet za pomoć gladnima. Opasnost od širenja "negativnih utjecaja" Moskvi je bila važnija od stvarne pomoći koja je dolazila iz inozemstva. Lenjin je otvoreno ocjenjivao da "glad ima mnoge pozitivne posljedice, među ostalim i postanak industrijskog proletarijata, grobara buržoaskog poredka. (...) Uništenjem

Sovjetske trupe na proslavi 65. obljetnice Oktobarske revolucije

U prvome broju Crvenog mača pisalo je: Mi odbacujemo stare sustave morala i 'čovječnosti'. Njih je izumila buržoazija, kako bi mogla tlačiti i iskorištavati 'niže klase'

zaostaloga seljačkog gospodarstva glad nas objektivno privodi korak bliže konačnom cilju, socijalizmu koji proizlazi izravno iz kapitalizma. Osim toga, glad ne uništava samo vjeru u cara, nego i vjeru u Boga".

Unutarnje putovnice

Velikom je gladi u te dvije godine bilo pogodeno gotovo trideset milijuna ljudi. Iako su Sveruska komisija, američki kvekeri i Crveni križ iz dana u dan prehranjivali oko 11 milijuna, od gladi je ipak umrlo oko pet milijuna. Usporedbe radi, tijekom posljednje gladi u carskoj Rusiji, 1891., umrlo je između 400 i 500 tisuća.

U isto je vrijeme, odmah nakon pobjede nad kontrarevolucijom, pokrenut novi val hajki protiv unutarnjih neprijatelja. Čeka je preimenovana u GPU, a režim je došao u prigodu bezobzirno se obraču-

Ruska kulačka djeca u sirotištu 1920. godine

nati sa svima koji su mu bili neskloni. Prvi na udaru našao se svećenički stalež. Kampanja protiv svećenstva i vjerskih organizacija dosegla je vrhunac u proljeće 1922., kad je, prema crkvenim izvorima, uhićeno i suđeno više tisuća svećenika, monaha i monahinja. Ubijeno je 2691 svećenik, 1692 monaha i 3447 monahinja. U drugom valu hajke protiv crkve, 1929/30., zatvorene su nove tisuće crkava, zaplijenjena crkvena zvana i uhićeni vjerski službenici.

Odmah je započeo i konačni obračun sa socijalnim revolucionarima. Lenjin je osobno dao naputak o primjeni novoga kaznenog zakonika, zahtijevajući da se "područje primjene smrtno kazne proširi na sve moguće aktivnosti menševika, socijalnih revolucionara itd. Treba naći novu kaznu, možda protjerivanje u inozemstvo te prikladnu formulaciju kojom bi se te aktivnosti povezale s međunarodnom buržoazijom". I obračun s menševicima bio je strašan. Primjerice, Gruziju je Crvena armija zaposjela u veljači 1921., dramatično ugrozivši njezinu neovisnost pod menševičkom vladom. Ipak, Gruzijci se nisu mirili, braneci svoju neovisnost. Na ustanak koji je izbio 28. kolovoza 1924., boljševici pod vodstvom Lavrentija Berije i Sergija Ordžonikidzea odgovorili su terorom: od 29. kolovoza do 5. rujna strijeljano je 12.578 ljudi.

Kraće razdoblje zatišja i društvenog oporavka, ipak obilježeno ne samo gušenjem posljednjih oblika organiziranog otpora, nego i prijemcima u boljševičkom vodstvu (Trocki!), prekinuto je početkom tridesetih godina. Sad su na redu bile prisilna kolektivizacija i drugi val eliminiranja "kulaka" (zapravo običnih seljaka). Za manje od pet godina, od 1930. do 1935., od novoga vala gladi umrlo je šest milijuna ljudi, a raseljeno je još dva milijuna seljaka, od kojih je više stotina tisuća umrlo pri deportacijama. Vrhunac ove kam-

panje bila je strahovita glad 1932/33., koju je režim gospodarskim i poreznim mjerama svjesno izazvao kako bi skršio seljački otpor kolektivizaciji. Najviše su stradali Ukrajinci, kojih je umrlo oko četiri (neki tvrde čak šest!) milijuna. Budući da su otprilike u isto vrijeme tekli progoni ukrajinske inteligencije, pa čak i komunista, ukrajinski povjesničari danas s pravom govore o genocidu izvršenu nad njihovim narodom.

• Jedan od Staljinovih real-socijalističkih plakata

Iz izvješća jednoga zapadnosibirskog grada Staljinu, može se iščitati kako je provoden postupak raseljavanja političkih i klasnih protivnika. Partijski komitet Narima piše, dakle, kako su 29. i 30. travnja iz Moskve i Lenjingrada upućena dva vlaka s više od 6000 "deklariranih elemenata". Upućeni su bez hrane, slabo odjeveni i zbijeni u vagona. Nakon dolaska im nije osiguran ni smještaj ni prehrana. Kako su morali teško raditi, ljudi su umirali kao muhe. Ubrzo su se pojavili slučajevi ljudožderstva: "I dalje su jeli mahovinu, travu, lišće itd. Konačna bilanca: od 6100 osoba koje su krenule iz Tomska (i kojima valja pridodati još oko 500 do 700 kasnije nadoslanih osoba), na životu je 20. kolovoza bilo njih još oko 2200". Dvije trećine su, dakle, umrle za tri i pol proljetna i ljetna mjeseca. Dade se zamisliti kakva je stopa smrtnosti bila u zimsko doba.

Godine 1932. uveden je niz novih represivnih mjera za izostanak s posla i bilo kakav oblik neposlušnosti, a 27. prosinca te godine ustanovljene su unutarnje putovnice, dokumenti potrebni za kretanje unutar zemlje. Gradovi su razvrstani u "otvorene" i "zatvorene", a nakon Kirovljeva ubojstva u prosincu 1934. započeo je novi val oštrog progona, poznat kao Staljinove "čistke" ili doba "ježovštine" (1936.-1938.).

(Nastavlja se)

TOMISLAV JONJIĆ

Biokovo 107,9 MHz, Pšunji 103,9 MHz, Sjeme 103,5 MHz

HRVATSKI KATOLIČKI RADIO

HKR

nacionalna radio mreža

Učka 106,7 MHz, Ugljan 95,5 MHz, Velika Peška 91,3 MHz